

*BAKK ISTVÁN PhS – BAKK ERZSÉBET PhS**Keszi Bak Balázs deák¹ †1474*

*MENTEM SANCTAM, SPONTANEAM,
HONOREM*

DEO, PATRIAE LIBERATIONEM.

*: Szent és kész elmét, tiszteletet Istennek,
szabadságot a hazának. ...¹*

**Keszi Balázs deák, solymosi² és munkácsi
várnagy³ (†1474) sírköve.⁴ Forrás: Nem-
zeti Múzeum. Budapest, Magyarország.**

Keszi Balázs deák (1409 [1419]⁵-
†1474.), Várpalota⁶ és Bátorkö⁷ várnagya,
Bereg megyei comes, Solymos vár⁸ és Munkács vár várnagya. Aradi alispán (1445–
1453, 1458–1460), máramarosi ispán (1468).

¹ Keszi (Kesy, Kezy) -i Balázs-deák: 1451. aradi alispán: 1447-1452. solymosi várnagy 1449-1455. In: Sztáray = Nagy Gyula: A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára. I-II. Budapest, 1887-1889. 1889: 406, 436, 471, 485, 496, 530. p.

Keszi Balázs deák: Blasius literatus de Kesi: 1416-ban

1240. sorsz. Blasius de Pasnac tan.: 1416. 10.13. Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1. In: Tüskés Anna: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365 és 1526 között, szerk. Szögi László, Budapest: Elte Levéltára, 2008. p. 97.

¹ „A Porta speciosának legmagasabb ívén állott.” Ipolyi Arnold.

² Keszi Balázs halála után rokona berendi Bak Miklós solymosi várnagy lett. 1475. március 20. In: DL 17660.

³ 1446-ban a nemzeti hadi költségek fejében Hunyadi Jánosnak ítélték a várat uradalmával együtt, ennek következtében ő az 1446-ban kelt kiváltáság levelében ezt magáénak is mondja.

Keszi Balázs deák 1463-1467-ig. Atyja halála után tehát fiú juttván - törvényszerinti, illetve: örökösödési jogon - a várnagyságba. In: Balogh János: Munkács-vár története, Munkács: A Kárpát könyvnyomda, 1890. p.45.

Ung comesei: akik Bakkok: 1321 Nyciolaus dictus Bok de Ung homo regius (király képe v. királyi ember)

⁴ Keszi Balázs (†1474) sírköve. Jankovich Miklós gyűjteményéből 1860-ban került az MNM-ba. In: Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye Horler Miklós: Általános helyzetkép (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 1. Budapest 1988.)

⁵ Az oklevél dátuma: 1419. **Blasius Kezy castellanus castris Bathorkw, alias curialis in Palatha. (1419: DL 9514.)**

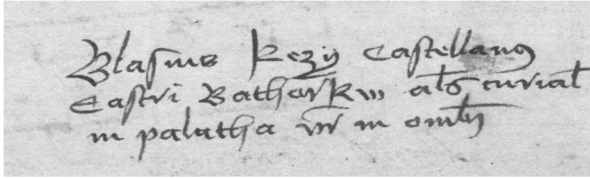
Keszi Balázs volt a várnagya, aki egyben Palotán is udvarnagyi tisztet viselt

⁶ DL 9514.; DL 7886. Várpalotán, az 1960-as évek kutatásai során XIV. századi – tehát a ma is látható várnál jóval korábbi – palota együttes alapfalaira bukkantak. A megtalált freskókkal díszített ülőfülkés ablak, a lovagterem, az őrtornyok és a faragott kövek alapján gótikus világi építészetünk egyik legjelentősebb épületegyüttese lehetett.

⁷ Castellánus castris Bathorkw alias curialis in Palotha.

⁸ Blasium Literatum: **egregium Blasium Literatum Castelanum de Solymos** In: Vestiga Comitiorum Apud Hungaros ad exordio regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem Celebratorum... Budae, Typis Regiae Universitatis, 1790. p. 294.: Prudentibus et Circumspectis viris, Judici, Juratis, ceterisque Civibus Civitatis Cassoviensis, amicis nobis sincere diligentis. Prudentes et Circumspecti Viri amici nobis sincere diligendi! Quia Domini Praelati, Barones, Proceres, et Nobiles Regni Hungariae universi, in hac prasenti Congregatione Generali eorundem, in Civitate Pestiensi celebrata, divina inspirante clementia spectabilen, et Magnificum Dominum Mathiam filium condam Domini Joannis de Hunyad Gubernatoris, et Comitis Bistricensis, fraterem nostrum Carissimum, in Regem Hungariae unanimi voluntate elegerunt,

Apja: Páznádi⁹ Bak György.¹⁰

DL 9514 (1419.) Balázs várnagy... (Oklevél részlet.)

Keszi Balázs (Blasius litteratus) jeles humanista a Hunyadi-család familiárisaként Mátyás belső köreihez tartozott;

Szilágyi Erzsébet ábrázolása egy elefántcsont domborműn (Forrás: DKA)¹¹

Janus Pannoniustól is ismerünk neki címzett verset.¹² Janus Pannonius verse: Janus Pannonius verset írt a lázbeteg Janus a táborozó Balázsnak.

Janus Pannonius

A lázbeteg Janus a táborozó Balázsnak

BLASIO MILITANTI IANUS FEBRICITANS

Dum te castra tenent pictis fulgentia signis,
Nec trepida raucas excipis aure tubas;
Nos, Blasi, aestifera correpti febre iacemus,
Desidis et leti triste timemus iter.
Nil igitur prodest quod longe bella geruntur,
Si fata in media vivere pace negant.
In Turcos utinam tecum simul arma tulissem,
Non foret in tanto nunc mea vita metu.
Hic nec opinanti gelidos tremor occupat artus,
Illis quam veniat cernitur ante malum.
Nos pugnam inviti capimus; nist tempora suadent,
Vos detrectatis conseruisse manum.
Non ulla hic caecos astutia defugit ictus,
Illic vitari missa sagitta potest.
Debilis a morbo semper prosternitur aeger,
At miles fuso saepius hoste redit.
Nobis praeterea certamine nulla molesto

et praefecerunt, quod vobis pro singulari gaudio, et tripudio laetiae vestrae, ampliorisque commodi, status-augmenti, et incrementi hujus Regni, et vestri duximus significandum. Volentes itaque vos semper singularibus honoribus, et gaudiis ipsius Domini Mathiae, novi futuri Regis, fore participes, et confortes fieri, itaque pro referendis hujusmodi gaudiorum tripudiis, **egregium Blasium Literatum Castellanum de Solymos**, fidelem militem ipsius Domini Mathiae, et nostrum Vestri in medium transmittentes, et rogantes vestras (supple amicitias) prudentes, et circumspectos (circum spectos) quatenus ficut semper commodum, et augmentum domus ipsius Domini Mathiae, et nostrum dilexistis, sic et praesentibus gaudiss, et laetinciis ipsius Domini Mathiae, et nostris velintis fieri, et esse participes. Gaudeatis itaque, et laetamini: (letemini) de tantis laetitiis, et gaudiis, quae Deus altissimus e Coelo ipsi Domino Mathiae, et nobis, ac hinc Regno Hungariae, presenti die, concedere dignatus est, praefectum quique Blasium Literatum, videlicet Latorum presentium, ejus in persona dignis donis renumerari velitis, et curate in pretari Domini Regis, et nostri complecantiam et honorem singularem. Datum in Civitate Pestiensi, feria tertia proxima ante festum Conversionis Sancti Pauli Apostoli, Anno Domini millesimo quadringentesimo, quinquagesimo octavo.

⁹ Baki cs. György 1455-ben, László 1489-ben a megye alispánja. A páznádi Bakiak 1439-ben Keszi és Sárszó helységekben földesurak. (Nagymihályi Ilt., Pesty. Helyn. I. 247., 1484: DL. 29859., 1489: DL. 19470. etc.) Lásd még: Keszi castellanus de Solmus: Keszi Balázs solymosi várnagy ellen, kinek százötven lovas embere hatalmasul a panaszosok czegzei birtokára .. Blasius literatus de Kezi castellanus de Solmus... (Petres János és **Baki György alispánok**, V. László királynak Pécsett, 1454. november 20-án, kelt rendeletére jelentik ... Arad 1455. május 3.) Sztárai (1889. II. köt., 554-556. p.

¹⁰ Előbb paznadi Bak később: **Kezy-i György fia Balázs deák**: DL 17031: 1470. június 24. in festo nativitatís Iohannis bapt. Paul bereg. f. l. n. 5. „A budai káptalan előtt Kezy-i György fia Balázs deák a felesége Anestasia terhét is magára vállalva a beregmegyei Nagmusan birtokon lévő részét a Berek-i Szűz Mária-kolostornak és az ottani pálos rendű remeteszerezeteknek adja oly feltétellel, hogy azok tartoznak érte minden nap a Szűz Mária tiszteletére a **Rorate celi officium**-mal misét mondani, továbbá a birtokot évi 12 aranyforint béréért holtáig megtarthatja, holta után pedig az teljesen a barátokra száll... Átírja Báthori István országbíró 1488. május 21-én. Lásd még: Átírása: Báthori István országbíró 1488. május 21. DL 17031.

1488.május 21-én, Buda. vigesimo primor die octavarum Georgii. Paul. Bodrog. f. l. n. 5. Báthor-i István országbíró István fráter remetének a Berek-i Szűz Mária-kolostorában lévő pálos rendű többi remeteszerezet nevében is előadott kérésére átírja a budai káptalannak 1470. június 24-én kelt oklevelét.

¹¹ Megjegyzés: Székely. Lásd: Bakk István PhS – Bakk Erzsébet PhS: Magyar volt-e Hunyadi János? In. Ősi gyökér 2021. január https://epa.oszk.hu/02300/02387/00044/pdf/EPA02387_osi_gyoker_2021_01_032_044.pdf

¹²Jankovits László: Accessus ad Janum. A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében, Budapest: Ballassi kiadó, 67, 123: lb.19., 171. p.

Lux vacat; in vestro est multa labore quies.
 Luditis in mediae securi sidera noctis,
 Hostiles, vallo nil metuente, minas.
 Fert clypeus talos, dat pocula cassis, et altum
 Ebrius ante ignem carmina lixa canit.
 Succedit ludo somnus, pallentibus astris,
 Curantur raptio, corpora fessa, cibo.
 Praeda venit; totus laxatur in otia mensis,
 Debita nec dives postulat aera cohors.
 Dicere nulla queas languentis gaudia, cuius
 Ipse fugit vini primus ab ore sapor.
 Fercula contortis libat male grata labellis,
 Prandia nec miseris questubus ulla carent.
 Decubat excluso commissis sole fenestris,
 Nec sinitur coelo liberiore frui.
 Membra gemens stratis versat; si membra vocamus,
 Ossibus haerentem vix sine carne cutem.
 Pallia nunc poscit, nunc rursus pallia ponit,
 Lumina nec placidus mulcet adacta sopor.
 Verum sive tua est, seu sors mea durior, oro,
 Nos tibi, te nobis, reddat ut una dies.
 Ac reduci sanus large nova musta propinam;
 Tempora signabit candidus illa lapis.

A LÁZBETEG JANUS A TÁBOROZÓ BALÁZSNAK

Míg te, Balázs, cifrán lakozol most a tábori traktán,
 És oda sem fittyentsz, bőgjön a kürt szava bár,
 Én magam addig lázban heverve, vacogva tünődöm.
 Tétlen félelem ül és a halál szivemen.
 Érhet-e ily sors távol a harcától egy fagarast is.
 Hogyha a béke ölen tiltja a sors, ami szép?
 Hogyha veled lennék most és a pogányt riogatnánk,
 Nem citerázna szivem úgy, ahogy itt remegek.
 Itt a gyanakvó sejtés reszket minden izemben.
 Ott a mezőn látnám, mint közelítget a baj.
 Míg ti, ha kedvetek úgy jön, méritek össze a kardot,
 Engem a láz tüze tart s kényire, kedvire ráz.
 S tűrnöm kell e csapást, jaj! Ám ti ügyelve a harcban,

Csak mosolyogtok, amint száll tovazúgva a nyíl.
 Jaj, a betegnek sorsa keserves, nyög elesetten.
 Hej, biz a fürge legény csak letiporja a bajt.
 Míg ti a harcok ölén is gyakran jókat alusztok,
 Nékem, egy óra kevés, annyira sem jut időm.
 Csillagos íve alatt heverésztetek a mélytűzü égnek,
 Játszva fecsegtetek, mert sáncotok árka kerít.
 Táncol a kocka, az érc, sisakokból habzik a nektár.
 Vaskos víg dalokat zengtek a máglya körül.
 És ha hanyatlik a csillag, s rablott, jó pecsenyékkel
 Dobra feszült hasatok, nyögve ledőltek a fűn.
 Így telik olykor egész hónap körötökben, a zsákmány
 Gazdag ölén a csapat még fizetést se kíván.
 Bíz a betegnek sorsa, ha mondom, szörnyű keserves,
 Lázleti ajkától elfut a must ize is.
 Hozhatják a szakácsok, nyelvemen elsavanyodnak,
 Minden jó falatuk felpanaszolva nyelem.
 Ablakomat zsalu védi, a napsugarat kirekesztve.
 Fulladozom, s orvos tiltja a friss levegőt.
 Tagjaimat nyöszörögve emelgetem ágyam ölén, már
 Poszka, soványka vagyok, bőrröm a csontra aszott.
 Paplanomat lehajítom s fölhumozom újra sietve.
 Hús, üde szenderegés nem simogatja szemem.
 Mégis bármi keserves a sorsunk, óhajom ennyi:
 Küllőző kocsiján hozzon az égi sugár,
 S én kancsóm felemelve köszöntselek újra, Balázsom;
 Fénylő márványkő hirdeti majd e napot.¹³

Már 1439-ben¹⁴ a királyi adomány címén Ferenc¹⁵ és Balás literatusokat írt: Albert király az aradi káptalanhoz. Minthogy Ferenc¹⁶ és Balás literatusok, Rozgonyi István temesi comes és Harapki Botos András familiárisainak adta az uraik szolgálatában a haza körül szerzett érdemeik elismerésül az aradmegyei Kezy és Sarzow nevű birtokokat, amelyek egykor Mihály vajdáé voltak, de annak hűtlensége folytán a koronára szálltak s a király így

¹³ Janus Pannonius összes munkái <<https://mek.oszk.hu/06700/06722/06722.htm#973>>2023.11.23.

Lásd:

<http://real.mtak.hu/159693/1/EPA02055_Nemzeti_evforduloink_2022-20-24.pdf>2023.11.23.

Lásd még:

<www.mnm.hu/hu/gujjtemenyek/archaeological-department/kozepkori-kofaragvanyok-gujjtemenye>2023.11.23.

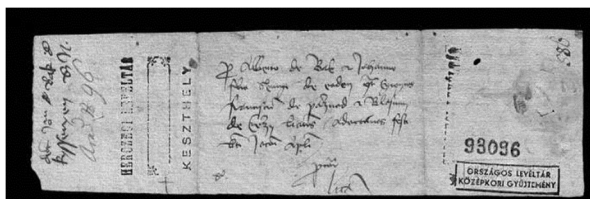
¹⁴ *Pesty Frigyes*, A szörényi bánóság története, III. 35: Albert 1439 május 9-én kelt oklevelével bizta meg a *Hunyadi* testvéreket a Szörényi bánóság 4 legfontosabb várának, Szörénynek, Orsovának, Görénynek és Miháldnak védelmével és egyúttal azok védelmi költségeinek fedezésül három hónapra 2757 forintot utalványozott.

¹⁵ Ferenc fia Elek. DL 16594. 1467. november 6. Mátyás király: Mátyás király az aradi káptalanhoz. Vezesse be adomány címén Mezeugyan-i Mihályt és Mothnok-i Mihályt az aradmegyei Zadorlaka, Lyky, Dezk és Dyogh birtokokba, amelyek Illye-i János fiaié: Jánosé és Andrásé voltak, de minthogy amikor Erdély nemesi és lakosai összeesküdve elpártoltak és amikor ő Erdélybe ment Groff Jánossal, akit ő az erdélyi vajdaságra emelt, ellene felkeltek, akkor János és András is azokkal együtt ellene támadtak és így hűtlenségbe estek. - Királyi emberek: Apagya-i Bikes Benedek, Kowachhaza-i Bessenyewy Bálint, Bagdy-i Bak János, Bagdy-i Albert, Gywrewdy László, Kezy-i Ferenc deák fia Elek. Megjegyzés: A Bak család használta a páznádi és a keszi előnevet is. A Páznádi Baki-család 1439-ben Keszit (ma Lippakeszi) és Sárszót (Lippától délnyugatra) bírta földesúri joggal."In: Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai, Temes vármegye, In: Reiszig Ede: A hajdani Arad-megye birtokosai. In: Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai, Temes vármegye, In: Reiszig Ede: A hajdani Arad-megye birtokosai. Lásd: Páznádi Ferenc hunyadi várnagy (felperes); Keszi Balázs solymosi várnagy (felperes); Baki Albert alperes; Baki János (György f) alperes; Bak Arad m; lecta – hátlap feljegyzés. Lásd: Ferenc és Balázs testvérek esetén is. In: DL 93096.

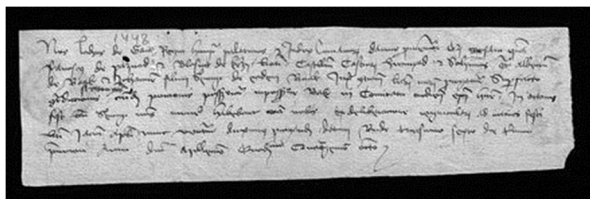
(Hunyadm. Évk. XI. 143.) In: Engel Pál: Magyarország világi archontológiája, 1301–1457.

adta azokat azok minden tartozékával **Ferenc és Balás literatusoknak és általuk Páznadi Baki Jánosnak és Györgynek és be akarja őket azok tulajdonába vezetetni**, azért meghagyja a káptalannak, küldje ki testimoniumát, akinek a jelenlétében a királyi ember szálljon ki Kezy és Sarzow birtokokhoz és azok tartozékaihoz és a szomszédok meghívása mellett vezesse be azok birtokába királyi adomány címén Ferenc és Balás literatusokat meg Jánost és Györgyöt.

Kijelölt királyi emberek; Michal vel Martinus de Pathoch, Sandrinus de Gywrk, sin Ladislaus de Apacha, sive Franciscus de Feleg haz.¹⁷

DL 93096. 1448. június 6. Eredeti. Garai László nádor. „Ferenc és Kezy i Balázs Hwnyad és Solymus várak várnagyai...”

DL 93096. 1448. június 6. Eredeti. Garai László nádor. „Ferenc és Kezy i Balázs Hwnyad és Solymus várak várnagyai...”

Rápolti Mátyás és [Páznádi] Ferenc deák
1446¹⁸-06-29 (DI. 29482)

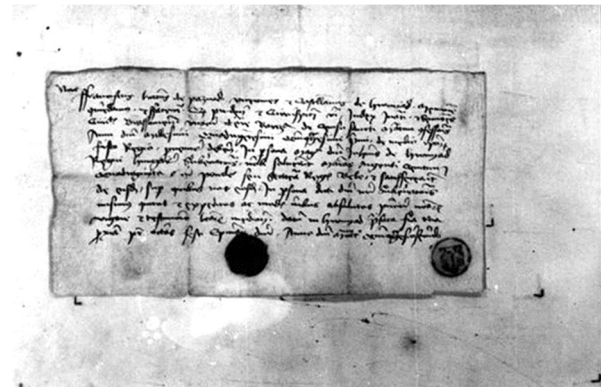
Rápolti egyúttal dévai (1446-58), Páznádi hunyadi várnagy.

Páznádi Ferenc deák

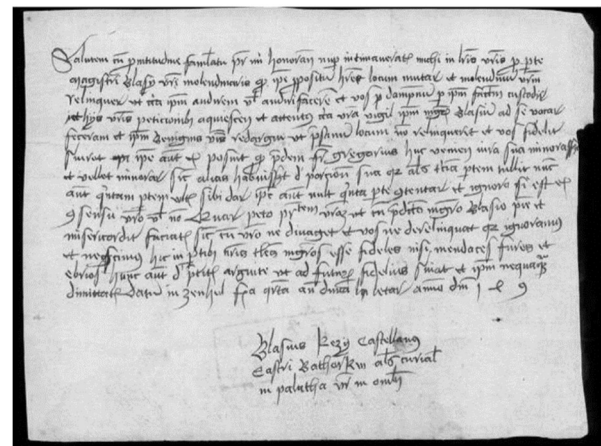
1452-01-18 (DF 246945)

Egyúttal hunyadi várnagy.

Páznádi Ferenc deák, egyúttal hunyadi ispán 1446-06-29 (DI. 29482), 1448-06-05 (DI. 93096), 1449-05-01 1451-05-08 (DI. 13440), (DF 246929), 1452-01-18 (DF 246945), 1453-09-12

DF 246945. 1459. január 18. Forrás: Brassó város levéltára: Privilegia et instrumenta publica. (U 464)

DL 9514 (1419.)

¹⁷DL 13440: „Albert király az aradi káptalannak. Minthogy Ferenc és Balás literatusok, Rozgonyi István temesi comes és Harapki Botos András familiárisainak adta az uraik szolgálatában a haza körül szerzett érdemeik elismeréséül az aradmegyei Kezy és Sarzow nevű birtokokat, amelyek egykor Mihály vajdáé voltak, de annak hűtlensége folytán a koronára szálltak s a király így adta azokat azok minden tartozékával Ferenc és Balás literatusoknak és általuk Páznadi Baki Jánosnak és Györgynek és be akarja őket azok tulajdonába vezetetni, azért meghagyja a káptalannak, küldje ki testimoniumát, akinek a jelenlétében a királyi ember szálljon ki Kezy és Sarzow birtokokhoz és azok tartozékaihoz és a szomszédok meghívása mellett vezesse be azok birtokába királyi adomány címén Ferenc és Balás literatusokat meg Jánost és Györgyöt.” Átírása: DL 13440. Hunyadi János kormányzó 1451. május 8-án Ferenc és Balás deákok familiárisai kérésére átírja Albert királynak aradmegyei Keszi és Sárszó birtokáról szóló oklevelét (Kelt: 1439. szeptember 27-én, Futakon (Bács m.) Albert király oklevelét.) Átírása: 1439. október 30. Aradi káptalan.) Átírása: Hunyadi János kormányzó 1451. május 8.

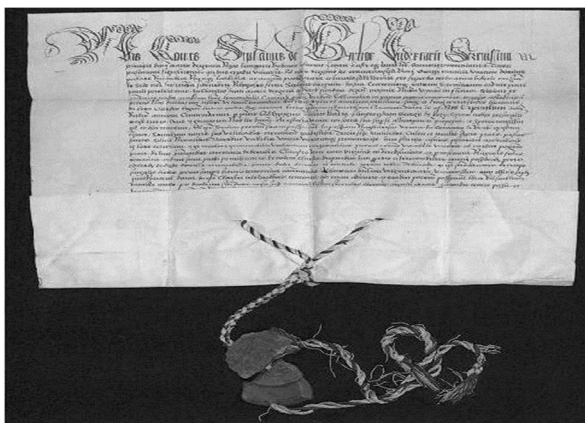
¹⁸páznádi Bak: A páznádi Bak-család 1446-ban egyes birtokrészeket zálogosít el Tinántelkén (Temesvár közelében), (Páznádi Bak János tivántelki szomszéd (Johanne Bak de Páznada parte possessionis Thyuantheleke) DL 14981) (A temesvári vár: „A csanádi káptalan bizonyítja, hogy megkapta László királynak 1455. aug. 8-án kelt, teljes egészében közölt oklevelét, melynek értelmében Nemethi-i a Layus királyi emberrel Boldizsár olvasókanonokot küldte ki, akinek a kíséretében a királyi ember aug. 20-án Tehemeswar várához és tartozékaihoz és a szomszédok meghívása mellett bevezették azokba Hunyadi János besztercei ispán comest az őt megillető zálog címén, minden ellenmondás nélkül.) és Megyeren (ugyanott), 1494-ben Baky Boldizsár Cseme helységben volt birtokos.

Várpalotai vár rekonstrukciója.

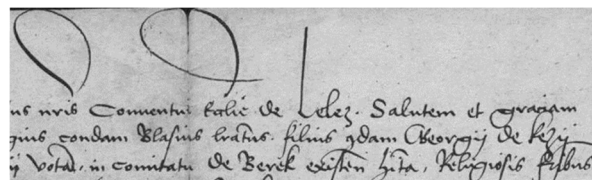
Várpalotai vár napjainkban. (Saját felvétel.)

DL 17031¹⁹

A pálosok²⁰ nagy támogatója volt keszi Bak Balázs a maga költségén.

Báthor-i István országbíró István fráter remetéknék a Berek-i Szűz Mária-kolostorban

lévő pálos rendü többi remeteszerzetes nevében is előadott kérésére átírja a budai káptalannak 1470. június 24-én kelt oklevelét: „1470. június 24. in festo nativitatis Iohannis bapt. A budai káptalan előtt Kezy György fia Balázs deák a felesége: Anestasia terhét is magára vállalva a bereg-megyei Naghmusan birtokon lévő részét a Berek-i Szűz Mária-kolostornak és az ottani pálos rendő remeteszerzeteseknek adja, oly feltétellel, hogy azok tartoznak érte minden nap a Szűz Mária tiszteletére a Rorate celi offiummal²¹ misét mondani, továbbá a birtokok évi 12 aranyforint bérért holtáig-megtarthatja, holtá után pedig az teljesen a barátokra száll.”²²

Keszi (Kezy) György fia Balázs literatus. DL 23996

További igazi nemes gesztusai keszi Balázs alapítványai: Nagyszentmiklós: 1451 után Keszi Balázs deák solymosi várnagy vette meg, a ki 1456. május 31-én Péter csanádi püspöknek adta át kegyes alapítványul.²³ A középkorban Szent-Miklós-Telke néven fordul elő és Arad vármegyéhez tartozott. Eredetileg a Keszi-család birtoka. 1471-ben Keszi Balázs deák – több más helységgel együtt – a csanádi káptalannak adta. **Keszi Bak Balázs** deák (1439-†1474), aki Bereg megyei comes, Solymos

¹⁹ Előbb páznádi Bak György később kezy Bak György.

²⁰ Bakk István – Bakk Erzsébet: A magyar Pálos Rend oktatási és irodalmi életének története, szerk., Gyárfás Ágnes, Miskolc: MBE, 2014. Pálosok: Bereg: p.106, Kalodva (Cladova): 49, 223, 228, 674. p.

²¹ Rorate cæli : hajnali mise. A II. vatikáni zsinat előtt a Szűzanya adventi votív miséjét imádkozták minden hajnalban. 2. Advent időszakában Szűz Mária tiszteletére mondták a liturgikus reform előtt. Neve a kezdőének szavai alapján keletkezett: Rorate Coeli desuper = harmatozzatok eget felülről. 3. Szűz Mária az adventi ember legkiválóbb példája, hiszen Ő Fia születését várja. Az Ő várakozására emlékezik az Egyház a hajnali misékkal, amelynek a misekezdő ének alapján „rorate” (harmatozzatok) a neve. A hívek a hajnali sötétségben várják az eljövendő Üdvözítőt, a világ Világosságát.

Harmatozzatok égi magasok!

²² Paul. Bereg. f. l. n. 5. Lásd még: A leleszi konvent előtt Anasztázia asszony Keszi Balázs deák özvegye részeit a Bereg... DL105922. 1479. szeptember 28. Átírás 1508 leleszi konvent.

²³ DL 15076. Nagyszentmiklós. Ma: Sinnicolau Mare vagy Sânnicolau Mare.

In: < <http://www.banatertra.eu/magyar/N/nagyszentmiklos/nagyszentmiklos.htm>>2023.11.19.

Megjegyzés: Keszi adományai előtt a csanádi püspökségnek 29, illetve 53 lehetett a birtokok száma, ami közel egyharmad-kétharmad arányt jelent a püspöki birtokállomány javára. Ez az arány pedig valószínűleg országos tendenciát tükrözhet.

<http://acta.bibl.u-szeged.hu/65336/1/kozepkortortneti_tanulmanyok_07_117-132.pdf>2023.11.23.

vár és Munkács vár várnagya²⁴ is volt, ő 1455. szeptember 26-án és 1456. május 31-én, valamint 1471. május 6-án az alábbi birtok adományai voltak az egyháznak.

A kalodvai pálos kolostornak²⁵ az aradi káptalannak és a csanádi káptalannak, továbbá a csanádi püspöknek összesen 28 helyiséget adományozott, mint Szombathely, Babos, Horpataka, Vote, Keszi, Millenfalva, Sárszó, Mélynádasd, Budafalva, Etre, Part, Szintár, Száldobos, Dobegyház, Miszelec, Uvadry, Jára²⁶, Tövisgyház, Mahus, Szent-Miklós, Telkes, Hodos, Teés, Fejéregyház, Bezegyház, Háromoltár, Kamarás, Babos.²⁷

Fejéregyháza községhez tartozik Antal-, Feles- és Ifigenia-major. Ezen a tájon feküdt a középkorban Botegyház falu, melyet 1455-ben Keszi Balázs az aradi káptalannak adományozott.²⁸ Eperjes-Fejéregyháza, melyet 1511-ben említenek, a mai Féregyház tőzomszédja volt.²⁹ **Feltételül köti ki, hogy a káptalan naponként egy misét tartozik mondani a székesegyházban az alapítókért, ezek szüleiért és rokonaiért.**³⁰

A palota festett ülőfülkés ablakának freskói. In: Palota és castrum palota. Magyar Műemlékvédelem – Az Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai Magyar Műemlékvédelem 1967-1968. Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai 5. Budapest, 1970. 153-176. p. 126. kép.

Feltételezhetjük, hogy Keszi Balázs és felesége Matuszinai Anasztázia a várpalotai vár freskóján.³¹

Feltételezhetjük, hogy Keszi Balázs és felesége Matuszinai Anasztázia a várpalotai vár freskóján.

A Keszi-család, Sárszó (Lippától délnyugatra), Nádasd (a Berekszóba³² ömlő nádasdi patak mentén), Udvari, Budafalva (a mai Buzád közelében) és más helyen volt birtokos. E birtokokat 1471-ben Keszi Balázs deák a csanádi káptalannak adományozta. A Kerekegyházi Laczkfiak ősi fészke Kerekegyháza

²⁴ ... *Keszi Balázs deák*, munkácsi várnagy megjelenvén, Pósházi Bereczk, királyi ember és a leleszi konvent küldötté András, mint hiteles bizonyság és a kikiáltott gyűlésre összehívott beregmegyei nemesség előtt, a munkácsi vár ura ... In: Lehoczky Tivadar:

Beregvarmegye monographiája, III. kötet, p. 316.

²⁵ Bakk István – Bakk Erzsébet: *A magyar Pálos Rend oktatási és irodalmi életének története*, szerk., Gyárfás Ágnes, Miskolc: MBE, 2014. Pálosok: Bereg: p.106, Kalodva (Cladova): 49, 223, 228, 674. p.

²⁶ *Keszi Balázs deák* solymosi várnagy 1456-ban az általa az egyházban alapított oltár számára Járát (Nagyszentmiklós mellett) adja a püspöknek. In: Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai 1896.* p. 382. Megjegyzés: 1451 után Keszi Balázs deák solymosi várnagy vette meg, aki 1456. május 31-én Péter csanádi püspöknek adta át, kegyes alapítványul. DL 11118.

²⁷ DL 15076.

²⁸ DL 29813, DL. 29813

²⁹ Féregyház. In: Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*, Bács-Bodrog vármegye, II.

³⁰ Csánki: *Magyarorsz. földr.* I. 785. II. p. 75.

³¹ Feltételezhetően a XV. századi ábrázolása. További kutatást folytatunk ebben a témában.

³² Ma: Bârsău.

(Nagyfalu és Újbodrog között).³³

A mai Lippakeszitől délre feküdt Horpataka, mely szintén Arad vármegyéhez tartozott. **Eredetileg a Keszi-család birtoka. Keszi Balázs deák 1471-ben a csanádi káptalannak adta.**

Udvari környékén feketett Tövisegyháza is, melyet Keszi Balázs 1471-ben a csanádi káptalannak adott. Később elpusztult.

Buzád birtokokat 1471-ben Keszi Balázs deák a csanádi káptalannak adományozta.

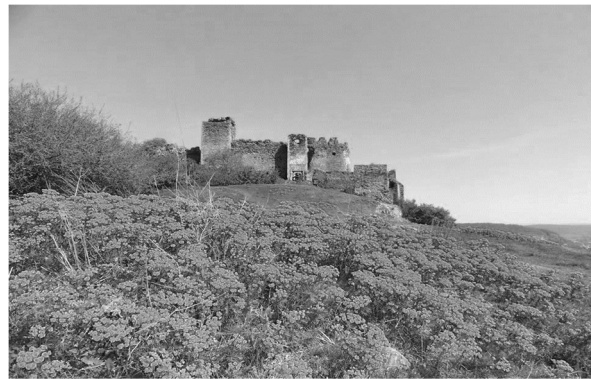
Nagyszentmiklós 1451 után Keszi Balázs deák solymosi várnagy vette meg, aki 1456. május 31-én Péter csanádi püspöknek adta át kegyes alapítványul.

Kisszentmiklós. Újarad mellett, a Maros közelében fekvő kisközség.

A középkorban Szent-Miklós-Telke néven fordul elő és Arad vármegyéhez tartozott. Eredetileg a Keszi-család birtoka. 1471-ben Keszi Balázs deák, több más helységgel együtt, a csanádi káptalannak adta.³⁴

Solymosi vár magasságából. A vár a völgy-szoros elzárására szolgálhatott.

Solymos vára. Forrás: Láncz Imre fotója.

Így Keszi Balázs deák solymosi várnagy 1456-ban az általa az egyházban alapított oltár számára Járát (Nagyszentmiklós mellett) adja a püspöknek.

A Marostól délre, a lippa-solymosi uradalomtól pedig keletre még egy kiválóbb uradalmat ismerünk: a Kesziekét, mely (a mai Temes megye északi vidékén) Keszi³⁵ Nádas, Füzskút, Udvari és Hodos táján terült el, s részben a Maros északi partján fekvő Szombathely (ma Szabadhely) tájára is átnyúlt és vagy 26 helységet foglalt magában. Ezeknek részei azonban egyházi testületek, még pedig kisebb részben az aradi káptalan és csanádi püspök, nagyobb részben (22 falu) a csanádi káptalan birtokába jutottak ez időszakban, a Keszi Balázs adománya révén.

További freskó a Várpalotai vár falán. (Saját felvétel.)

³³ Temes vármegye nemes családai. Néhai Lendvai Miklós anyagának felhasználásával írta: Reiszig Ede dr., a közp. szerk. biz. tagja.

³⁴ Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, I. köt., Budapest, 1890. Lásd még: Csanádi püspök. Zsigmond kir. 1421-ben új-adományként adja a csanádi Szent-György egyháznak és püspökének Mégy, Szent-Miklós, Szent-Péter és Latorján helységeket; 1456-ban (Keszi) Balázs deák solymosi várnagy az általa az egyházban alapított oltár számára a püspöknek Járát. (DL. 11118; 15076.)

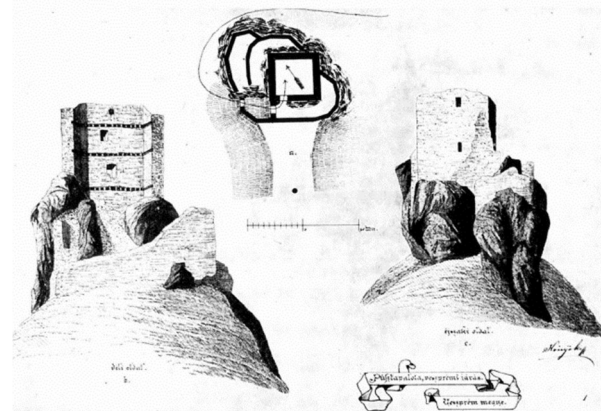
³⁵ Temes megyében Lippától délre, a régi aradmegyei területen, Zábrány és Nagyker szomszédságában van Keszincz, a XIV-XV. században Kezi; Kezy, melynek már 1332–37-ben plebániája volt. (Csánki I. 774.; Márki Sándor: Arad m. tört. I. 207.)

Korábban Várpalotát az 1288-ban Erzsébet királyné által 1288-ban kelt oklevél alapján az akkori neve Bak őrök „**castrum Bacurku**”. Bátorkö³⁶ (Bacurku, Batörkö) amely a Bak ispán³⁷ (1259-1270) idejében épülhetett. Bátorkö az oklevelek tanúsága szerint a legrégebb vár Palota területén.³⁸ A mai városközponttól 3-4 km-re, a Bakony meredek falú, keskeny, mély völgyében egy kiugró sziklatömbön álló háromemeletes – romjaiban két emelet magasságig ma is meglévő – fellegrvár mintegy másfél évszázadon át volt az egész környék központja.

A Szalók nemzetség birtokolja, majd a Csákok 1326-ban vásárlással birtokolják. Csákok a Bak őrök – most már Bátorkö – névvel a hozzá tartozó falvakkal a Károly Róbert királlyal más várakra cserélik. A várat és a hozzá tartozó birtokokat 1350-ben Nagy Lajos király a Kont családnak adományozza. 1410 körül Zsigmond király uralkodása időszakában újból a Bakk család pázmáni ágához került. Keszzi Balázs „castellanus castri Bathorkw alias curialis in Palotha”, Várpalota és Bátorkö várnagya és palota udvarispánja.³⁹

Egy 6,5 x 5 méteres alapú, háromemeletes lakótorony alkotta a vár alapját, igaz ennek meglehetősen vastag, 2,5 méteres falai is voltak. Rozgonyi István (1427-1438) fejei, győri, bakonyi és temesi ispán familiásaként 1439 szeptemberében Albert királytól Arad megyei Keszit (ma Lippakeszi) és Sárszót (Lippától délnyugatra) földesúri joggal kapta. Keszzi Balázs deák és testvéreinek Páznádi Baki Jánosnak, Páznádi⁴⁰ Ferencnek és Györgynek adta. Az adomány a hűtlenné lett Mihály rác vajdáé volt. Keszzi Balázs az adomány előtt a Keszzi nevet már Várpalotai kapi-

tányként használta, valamint az adománykövető 1440-es években is.⁴¹ Várpalota új várnagya 1440-ben Felföldi Jakab lett. Az 1445. évi országgyűlés IV. cikkelye elrendeli az 1439 óta épült várak lebontását. Öt várral azonban kivételt tesz, s ezek közül az egyik: Castrum Palota. Ez a megkülönböztető megnevezés azt jelentheti, hogy a XVI. század első harmadáig a három vár (Bátorkö, Palota, és castrum Palota) egy időben szolgált védelmi célokat. Az 1445. évi országgyűlés IV. cikkelye elrendeli az 1439 óta épült várak lebontását. Öt várral azonban kivételt tesz, s ezek közül az egyik: Castrum Palota. Ez a megkülönböztető megnevezés azt jelentheti, hogy a XVI. század első harmadáig a három vár (Bátorkö, Palota, és castrum Palota) egy időben szolgált védelmi célokat. A XVI. században a Várpalotát már lakatlan, elhagyott erősségként említik.

A Bátorkö vára. Magyar Műemlékvédelem. p. 128. 121. kép. (Könyöki rajza)⁴²

³⁶ Fehrentheil-Gruppenberger László: Bátorkö vára, In: Hadtörténelmi Közlemények. szerk., Gyalókay Janó, Budapest: MTA, 1933.. III-IV. füzet, 147-155. p.

³⁷ Bak mester, (1259–1264) országbíró, trencsényi (1259), gömöri (1263-1264), ugcsoi és erdődi (1264-1270) ispán.

³⁸Bátorkö vára: A Várpalota belterületétől É-NY irányban, Várvölgyben található várat a ősi nemzetség építette a Bakonyban átvezető észak-déli irányú útvonal ellenőrzésére.

Okleveles említését már 1288-ból ismerjük. A vártartomány birtokállománya: Agyagos, Csernye, Dolosd, Erdő-Inota, Olaszfalu, Pét, Pere, Sikesdfalva, Szénhely, Tinnye (Veszprém vm.), Csősz, Csór, Gyón, Kuti, Molnosinota (Fejér vm.) fálvából, illetve az ezen fálvákhoz részirtokokból áll.

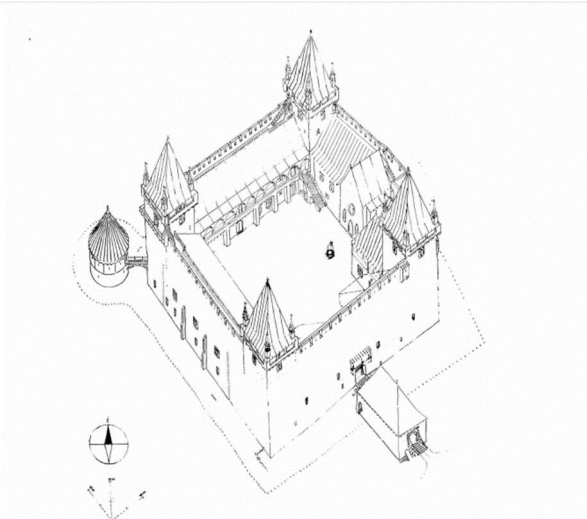
³⁹Blasius Kezy castellanus castri Bathorkw, alias curialis in Palatha. Lásd: 1409 helyett [1419]: DL. 9514.

⁴⁰DL 49 763. (1446. augusztus 12.).

⁴¹1445. április 2. (DL 92 983.), 1448. június 5. (DL 93 096.).

⁴²Palota és castrum palota. In: Magyar Műemlékvédelem – Az Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai Magyar Műemlékvédelem 1967-1968. Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai 5. Budapest, 1970. 153-176. p.

A várpalotai vár a XV. század közepén eszmei rekonstrukciója. In: Magyar Műemlékvédelem, 153-176. p. 151. kép.⁴³

Keszi Balázs deák (1439-1479) az ország másik részén aradi alispán: 1447-1452.⁴⁴ Bereg megyei főispán (comes) és Munkácsi vár⁴⁵ várnagya és Hunyadi János Solymosi⁴⁶ várnagya.

Hunyadi János 1447-ben az egyik megbízható familiárisát, **Keszi Balázst** nevezte ki várnagynak, akinek pályafutása jól tükrözi azt a kulcsfontosságú szerepet. Tudjuk, hogy Aradi vár ispánja Hunyadi és ebben az időben egyben az erdélyi vajda tölti be az aradi vár ispánságát is. 1447-ben Hunyadi János birtokába került a solymosi vár és a hozzá tartozó 52 falu. Voltak még más pályázók is erre a gyönyörű fekvésű ingatlanra és a hozzá tartozó falvakra, de Hunyadi politikai nyomásgyakorlással és némi kártérítéssel magának szerezte meg az egészet. Neki ez azért volt fontos, mert így összeköttetés jött létre a temesvári tartózkodási helye és a Hunyad megyei birtokai kö-

zött. Hunyadi várfalakat emeltetett és kibővítette a palotaszárnyat. A vár és a hozzá tartozó birtok igazgatását Keszi Balázs várnagyról bízta. A várnagy művelt ember volt, mert Blasius litteratusként emlegetik a források. Komoly adományokkal támogatta az egyházat többek között a kalodovai (kladovai) pálosoknak birtokokat adott.

A Hunyadi címer a Hunyadi vár ajtó boltozatán. (Saját felvétel.)

Vajdahunyadi- lovagterem látképe a kápolnától tekintve. A Trianon előtti időkből. XV. századi kiállítás.⁴⁷

⁴³ Várpalota várának építési korszakai, In: Magyar Műemlékvédelem – Az Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai Magyar Műemlékvédelem 1967-1968. Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai 5. Budapest, 1970. 153-176. p.

⁴⁴ Kezy Balázs: Arad vármegyei alispán 1449, 1452, 1453. In: Századok 1873. In: Arad vármegyei alispánok In: Pesty Frigyes: Levéltári hulladékok I. (Szepes, Arad és Bereg vármegyei alispánok.) p. 645.

⁴⁵ „A török háború befejeztével, II. József császár várakat mint ilyeneket „beszüntett” és lerontásukra kiadván a királyi rendeletet Munkács ős vára is e sorsnak nézett elé.” In: Balogh János: Munkács-vár története, Munkács: A Kárpát könyvnyomda, 1890. p. 433.

⁴⁶ Keszi Balázs deák 1445-04-06 (DI. 92984) - 1453-11-13 (DI. 85900), comes 1452-10-10 (Sztáray II. 496)

⁴⁷ Bakk István PhD – Bakk Erzsébet PhD: Magyar volt-e Hunyadi János?

In: Ősi gyökér 2021. január

https://epa.oszk.hu/02300/02387/00044/pdf/EPA02387_osi_gyoker_2021_01_032_044.pdf

2020. július <https://btvhungary.hu/elo/18-elo/elo/43-magyar-volt-e-hunyadi-janos>

2018. március-április https://epa.oszk.hu/02300/02387/00042/pdf/EPA02387_osi_gyoker_2018_3-4_012-037.pdf

Szilágyi Erzsébet pecsétje (DL-DF 55840)

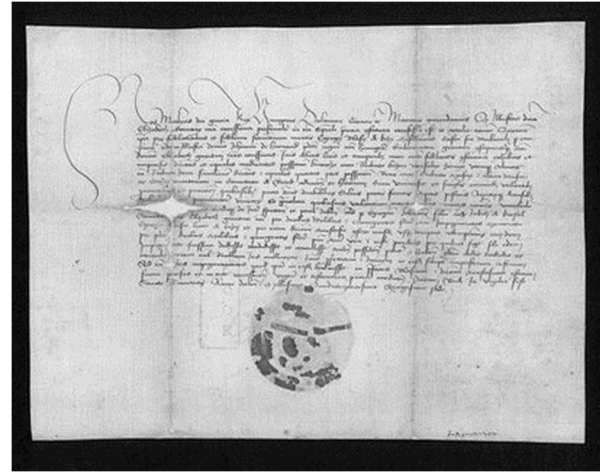

Munkácsi vár. Forrás: Kész Barnabás: Kárpátalja története. Örökség és kihívások. Monográfia, Beregszász-Ungvár, 2021. p. 146. 15. kép.

Mátyás király adomány levele Keszi Balázs⁴⁸ literátusnak:

„Mátyás király bizonyítja, hogy személyesen megjelent személyes jelenléte előtt édesanyja: Erzsébet⁴⁹ és bejelentette, hogy azon hűséges szolgálatokra való tekintettel, melyekkel Munkaach vár várnagya: Kezy-i Balázs szolgálta őt és urát: Hwnyad-i János kormányzót, a beregmegyei Kowazo /a vámmal/, Kazan, Wyfalw, Zernye, mindkét Almas /a vámmal/ birtokok felét, továbbá Bene /a vámmal/, a két

Musay és Orozy birtokok negyedrészt, amelyeket azelőtt Kwsal-i Jakch László fia János zálogosított el neki 2.500 arany forintért, a birtokok minden tartozékával az említett Kezy-i Balázs literátusnak és feleségének: Anastasia-nak adta át azok visszaváltásáig 2.500 arany forint értékben.”⁵⁰

DL 15739. Eredeti. „Munkaach vár várnagya Kezy-i Balázs szolgálta őt és urát Hwnyad...”

Horpataka eredetileg a Keszi család birtoka volt. Keszi Balázs deák 1471-ben Horpatakát a csanádi káptalannak adta.

Korábban Keszi Balázs deák solymosi várnagy 1456-ban az általa az egyházban alapított oltár számára Járát (Nagyszentmiklós mellett) adja a püspöknek.⁵¹

Keszi Balázs testvérével Páznádi Ferenc⁵² Hunyad vár várnagyával ellent mondtak az Arad vármegyei Bak helyiség egy részének hovatartozása végett. Bak Albert, valamint a harmadik testvérük Bak György fia Jánossal szemben Garai László nádorhoz fordultak

⁴⁸Blasioliterato de Kezij Castellano Castri Mwnkacz. „Azon a helyen természetesen összegyűjtötték a bírói karunk székelyét ahol maga Balázs is Kezij Castellano Castri Mwnkacz (Keszi Balázs Munkács várkapitánya a Szilágyi Erzsébet az ön nyugalmának védelmezője...)”

⁴⁹„Hunyadi János halála után özvegye, Szilágyi Erzsébet foglalkozott a családi birtokok igazgatásával, azonban Mátyás trónra léptével az uradalmak jelentős része a király kezébe került. Erzsébet a Hunyadi birtokok egy töredékét tarthatta meg, hogy a társadalmi státuszához méltó udvartartás költségeit tudja fedezni.”

⁵⁰ DL 15739. Adománylevél: „Mátyás király bizonyítja, hogy személyesen megjelent személyes jelenléte előtt édesanyja: Erzsébet és bejelentette, hogy azon hűséges szolgálatokra való tekintettel, melyekkel Munkaach vár várnagya: Kezy-i Balázs szolgálta őt és urát: Hwnyad-i János kormányzót, a beregmegyei Kowazo /a vámmal/, Kazan, Wyfalw, Zernye, mindkét Almas /a vámmal/ birtokok felét, továbbá Bene /a vámmal/, a két Musay és Orozy birtokok negyedrészt, amelyeket azelőtt Kwsal-iJakch László fia János zálogosított el neki 2.500 arany forintért, a birtokok minden tartozékával az említett Kezy-i Balázs literátusnak és feleségének: Anastasia-nak adta át azok visszaváltásáig 2.500 arany forint értékben.” (Balsio de Kezy, beregi ispán, 1462.)

⁵¹Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai, Torontál vármegye története. 4. Egyházi viszonyok a középkorban. A csanádi püspökség birtokviszonyai.

⁵² Páznádi előnévvel Ferenc, páznádi György fia, aki később a keszi előnevet használta. Új birtok adománya címén.

1448-ban az ügy rendezése végett⁵³ Az 1439-es adománylevelet Hunyadi János kormányzó 1451-ben megerősítette.⁵⁴ 1455-ben, V. László király is engedélyezte, hogy, szabadon végrendelkezhettek⁵⁵ e javaikról, Keszi Balázs és felesége Matucsina⁵⁶ Anasztázia az aradi székesegyházat birtok adományban részesítette.⁵⁷ Keszi Balázs, Botos András halála (1441)⁵⁸ után Hunyadi János familiárisa lett,

úgy, mint testvére Berendi Bak János. Keszi Balázs Hunyadi János erdélyi vajda és kormányzó solymosi várnagya és egyúttal aradi alispánja lett. Páznádi Ferenc⁵⁹ ugyanebben az időszakban hunyadi várnagy és ispán volt.⁶⁰

Keszi Balázs hatalomban maradt Hunyadi László idején, majd az ő halála után is.⁶¹ Keszi Balázs 1461. március közepétől Szilágyi Erzsébet munkácsi várnagya⁶² és beregi ispánja

⁵³DL 93096 (Régi jelzet: Q73 / Arad 96 Kelt: 1448. június 5. Hely Buda Pilis egye. Fennmaradási forma eredeti.

⁵⁴DL 13 440.

⁵⁵ DL-DF 29812. Keltezés: 1455. szeptember 17.

Szabad rendelkezési jog - oklevél bemutatása; preidium; aradi Szent Lajos ferences kolostor - lelki üdvösség – mise: Közjegyzői oklevél. - In nomine Domini Amen ... in clastro Sancti Lodovici, ordinis fratrum minorum, in civitate Lippa nuncupata, dyocensis Chanadiensis, megjelentek a közjegyző és az alatt megjelent tanúk előtt Balázs litteratus, Solymos várának a várnagya, és a felesége: Anastasia és bemutatták előtte László királynak patens oklevelét, amelyben a király Balázs litteratusnak és feleségének a kérésére azt az engedélyt adta nekik, hogy javaikról szabadon rendelkezessenek. Ennek alapján ők szabad elhatározásból oly végrendekezést tettek, hogy a Zombathel birtokban lévő teljes birtokrészüket, továbbá Ffeyeregház birtoknak a felét, azonkívül a Bozegház, Haromoltárwthlen és Kamaras nevű preidiumoknak szintén a felét, amelyek mind Arad megyében fekszenek, azok minden tartozékával egyetemben átadták az aradi egyháznak és következésképp az ottani káptalan tagjainak, semmi jogot sem tartván fenn azokban maguknak, de az egész csak mindkettejük halála után száll a káptalanra, míg egyiküknek a halála után az elsorolt javak fele. Mindezek viszonzásául a káptalan örök időken át az adományozók és azok szüleinek a lelkiüdvéért az aradi egyházban hetenként egy misét kötelesek bemutatni az Urnak. - Presentibus ibidem venerabili et honorabilibus viris magistro Petro de Sary, custode ecclesie Albensis, comite palatino sacri palatii apostolice sedis, ac Michaele plebano de Lippa, egregiis Gregorio Bodo de Gywrgy et Johanne literato de Feyereghaz, ac nobilibus Stephano et Johanne de Sarws, necnon circumspectis viris Simone pellifice iudice et Ladislao Baki, cive civitatis Lippa. Megjegyzés: Borovszkynak és társainak valószínű, hogy nem álltak rendelkezésükre az eredeti oklevelek.

⁵⁶ Megjegyzés: Borovszky Samu: Csanád vármegye története 1715-ig, 1896. 2. kötet, 126. oldalon nem tudta Keszi Balázs feleségének a nevét.

⁵⁷DL 29 812. (1455. szeptember 17.), a birtokrészek mindkettőjük halála után kerülhettek az aradi káptalan birtokába.

⁵⁸ Archontológia 1301–1457. I. 204. In: Engel Pál: Magyarország világi archontológiája, 1301–1457.

⁵⁹ Páznádi Bak család: 1443-ban Ferenc deákot és nejét Anka asszonyt, továbbá édes testvéreit: Jánost és Györgyöt, valamint fogadott testvérét, Keszi Balázs deákot iktatják «minden czímen» Bábolna (részeinek) birtokába. (DL. 29475.) helyett: Keszi Litterati Blasius befogadták (felvették) (felvették az Uraságba) az uradalomba, valamint a Hunyadi ispánság birtoklásába Bábolnán.

A DF 29475: 1443-ban, Bábolna. „Capitulari Litterati quasdam Statutionales Egregii Francisci Litterati de Paznad nec non Joannis et Stephani Fratrum carnalium ac Blasii Litterati de Keszi adoptivi in Dominium ac possessionionis Babolna et comitita Hunyadiensi:

Egyes törvényi fejezetek alapján Keszi Litterati Blasius befogadták (felvették) (felvették az Uraságba) az uradalomba valamint a Hunyadi ispánság birtoklásába Bábolnán.

2. A korábbi oklevél félreértelmezése helyett: Nem testvérként örökbe fogadott Balázst, hanem befogadták testvérei Balázs deákot a birtokukba Bábolnába a Hunyadi ispánságba.

A testvéreik úgy fogadták be a birtokba, mint ők magukat: *adoptivi fratrum suorum quomodo ipsi in Dominium*. In: DL-DF 29475. 1443. október 16-án, Kiadó: Erdélyi alvajdák.

Megjegyzés: Bábolna falu Erdélyben, Hunyad vármegyében. Fekvése: A Maros jobb partján, az Erdélyi-érchegység lábánál. Megjegyzés: Borovszkynak és társainak valószínű, hogy nem álltak rendelkezésükre az eredeti oklevelek.

3. Bábolna (Hunyad m.; Ma: Bobılna; Baboln; R)

<https://mek.oszk.hu/02100/02109/html/680.html>

⁶⁰ László király (1444-1457) megerősítette Hunyadi Jánost Solymos várának birtokában, melynek a Hunyadi család egyik megbízható embere Keszi Balázs lett a várnagya, akinek személye annyira összeolvadt Solymossal, hogy solymosi prediktumát is használta. Megjegyzés: Ebben az időben ispánok közül nevezték az alispánt, javadalmaikat pedig szerződésben állapították meg és szabályozták. Az alispánt tehát a középkorban magánjogi viszony is fűzte az ispánhoz.

⁶¹ Az aradi alispán (1446 és 1453 között), solymosi várnagy 1447 és 1458 között.

⁶² DL 38341. 1462. május 28. Eredeti: Mátyás király. Védelem, javak védelme: „Mátyás király Zapolya-i ... tárnokmesterhez, Chaak-i Ferenchez, Bathor-i Andrásához, Belthek-i Draghfy Miklóshoz és Mihályhoz, **Kezy-i Balázs litteratushoz, Munkach várnagyához**, Bestyen Mihályhoz, Maramarosi kamarai tisztához és Dolha-i Ambrushoz. Mivel a király Wyjhel-i Péter fiait: Miklóst, Jánost és Györgyöt, továbbá a nemes urnöket: **Ilonát: Swk-i (Szik) Benedek özvegyét**, Potentianát: Zthar-i Tamás özvegyét, Orsolyát, Charnawada-i Miklós özvegyét, Katalint: Wyhel-i Péter özvegyét összes

volt.⁶³ A Bak család tagjai már a 14-ik században Munkácsi várnagyok is voltak. Az 1467. évi lázadás idején a nagy hadi tapasztalatára ismét szükség volt. A Mátyás király a Szapolyai Imrétől elvett Máramaros megyébe küldte Kinizsi Pál mellé. Páznádi Bak Jánosnak, aki most már Berendről irta magát, a legkisebb gyermeke Bak István a király hadapródja az 1467-es Moldovai hadjáratban. Keszi Balázs 1469-ben különböző birtokrészeket zálogosított el 600 aranyforint értékben azért, hogy kifizethesse a királynak 2000 aranyforintnyi tartozását, amelyet akkor halmozott fel, amikor a máramarosi kamarát igazgatta.⁶⁴ 1474. január 15-én elhalálozott utód nélkül.⁶⁵ Solymosi Balázs deák birtokok zálogba vételével, illetve megvételével jelentősen megnövekedett a vagyona: 1453-ban az Arad megyei Babos birtokot vette 100 aranyforintért zálogba.⁶⁶ 1455. szeptember 26-án és 1456. május 31-én, valamint 1471. május 6-án az alábbi birtok adományai voltak az egyháznak. A kalodvai pálos kolostornak az aradi káptalannak és a csanádi káptalannak, továbbá a csanádi püspöknek összesen 28 helyiséget adományozott, mint Szombathely, Babos, Horpataka, Vote, Keszi, Millenfalva, Sárszó, Mélynádasd, Budafalva, Etre, Part, Szintár, Száldobos, Dobegyház,

Miszelec, Uvadry, Jára Tövisgyház, Mahus, Szent-Miklós, Telkes, Hodos, Teés, Fejéregyház, Bezegház, Háromoltár, Kamarás, Babos.⁶⁷ 1461-ben feleségével Kusalyi Jakcs János valamennyi Bereg megyei birtokát vették zálogba 3000 aranyforintért.⁶⁸

A következő évben ugyanezen birtokok (Kovászó, Kászony, Újfalú, Zernye, mindkét Almás birtokok fele, Bene, mindkét Muzsaj és Oroszi birtokok negyede) kapcsán már arról értesülünk, hogy a király – apjának, János kormányzónak és édesanyjának, Erzsébetnek tett hűséges szolgálataira tekintettel – jóváhagyta anyja intézkedését, amellyel a mondott birtokokat, amelyeket Kusalyi Jakcs János 2500 aranyforintért zálogosított el neki, visszaváltásig átadta Keszi Balázsnak és általa feleségének.⁶⁹ 1473-ban megkapták a birtokokban rejlő királyi jogot is Mátyástól, majd 1477-ben, immáron Balázs deák magtalan halála után a király Balázs deák feleségének a rokonára a Matucsina Gábor kalocsa-bácsi⁷⁰ érseknek és általa testvérének adományozta azokat.⁷¹ Mindezeket túl voltak még részei az Arad megyei Szombat helyen és a Zaránd megyei Fejéregyházon is.⁷² A testvére Berendi Bak János az 1444-es országgyűlésen a zászlós urak egyike.

javaikkal együtt királyi védelme alá vette, maga helyett ezt a védelmet rájuk bizza és meghagyja nekik, hogy nevezeteket mindenkivel szemben a király személyében védelmezzék meg.

⁶³ Keszi Balázs beregi ispán. DL 72044. 1461. március 14, Tartalmi átirás 1485. Leleszi konvent.

Birtok eladó: A leleszi konvent előtt Kusalyi Jakcs László fia a Bereg megyei Kovázo, Kazon, Szernye, a két Almas és a benne lévő vám felét Bene és a benne lévő vám, meg a két Musay és Oroz possessiók negyed részét Kezi-i Balázsnak, Munkács vár várnagyának és Bereg megye comesének valamint nejének: Anasztáziának 3000 arany forint örök áron eladta.

Lásd: beregi ispán: Archontológia 1458-1526. II. 62. In: Engel Pál: Magyarország világi archontológiája, 1301–1457.

⁶⁴ Perényi 532. sz. (1469. október 5.).

⁶⁵ DL 72 044. Mátyás király 1485. április 24-i oklevele, mely szerint Balázs magtalanul hunyt el.

Megjegyzés: Borovszkynak és társainak valószínű, hogy nem álltak rendelkezésükre az eredeti oklevelek.; Mikó Árpád szerk.: Jankovich Miklós (1773–1846) gyűjteményei (A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai 2002/1) Katalógusi festményei és fāragványok, Keszi Balázs 48., 65. sz. sírkő Jankovich-gyűjteményéből halála után 1860-ban került a Nemzeti Múzeumba.

⁶⁶ Perényi 485. sz. (1455. február 18.)

⁶⁷ 1451: Nagymihályi llt., 1455: Dl. 29813; 1456: Dl. 30214; 1469: Perényi cs. llt., 1471: Csanádegyházm. adatt. III. 345., 1479: Dl. 18150. – L. a kalodvai pálosok s Part helység a. is.

Kalodvai pálosok. Földesurak: Martoniban (1441. 1466.) kir. adomány (Zsigmond királytól) és vétel útján; Varjason, horogszei Szilágyi Mihály adományaként (1458.) és Szombathelyen (1484.) is, a **60-as években élt Keszi Balázs adományából.** (Rupp, i. m. III. 72., 1484: DL 29859.)

⁶⁸ DL 72 044. pag. 2. (1461. március 14.).

⁶⁹ DL 15 739. (1462. június 12.).

⁷⁰ Gábor kalocsai-bácsi érsek (Matucsina) In: Matucsina In: Engel Pál: Középkori magyar genealógia 1471-77: kalocsai érsek, 1472: DL 74 513; 1472: engedélyt kap castellum építésére, DF 280 235; 1474: DL. 74 517; 1475: DL 74 518; 1476: DL 74 521; 1477 II 3: **Keszi Balázs birtokait kapja, DL. 74 529.**

⁷¹ DL 72 044.

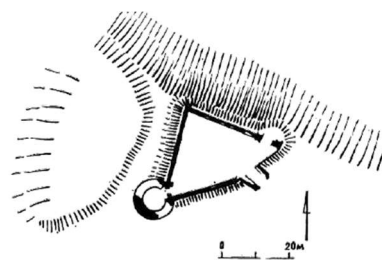
⁷² DL 30 214., Perényi 532. sz., vö. DL 29 812.

Mezőkaszony A helység neve 1332-ben Cassan, 1335-ben Kozun, majd Kászony. Szent Katalinnak szentelt imaház épült. A kápolna körül később keletkező település a nevét a szájhagyomány szerint a kápolna védőszentjéről, Szent Katalinról nyerte. Már a 15. században jelentős településnek számított. A mohácsi vész előtt a következő családok birtokolták Kaszony határát: a Debrőiek, a Czudarok, a Kesziek, a Matucsinaiak, a Jakcsiak, a Heteiek. Egy 1682-ben kelt okmányban nevezik a várost először Mezőkaszonynak. Mezőkaszony az idő során járási központtá fejlődött, amelyhez 26 falu tartozott.

Bátorkő⁷³ (Bathurkew⁷⁴ Castrum Baturkw⁷⁵ Baturku) Keszi Balázs⁷⁶ Blasius Kezy castellanus castri Veszprémtől keletre, a fejér vármegyei felé, a Bakonyban, a Várpalota várában, az

Kovászó - Kvaszovo, Ukrajna, Kárpátalja, Bereg történelmi vármegyéhez tartozott. Első írásos említése 1270-ből ismert. Az V. István korában megejtett határjárásról készült okmányban királyi birtokként jegyzik. Kovászó Beregszásztól keleti irányban a várostól mintegy 12 km távolságra a Nagyberég és Bene közt, Borzsa folyó jobb partján található. Kovászó közelében, Nagyberég és Bene közt, a Borzsa folyó jobb partján emelkedő sziklás magaslaton találhatóak a vár romjai. A Borzsa folyó partján emelkedő sziklás magaslaton álló vár a tatárjárás után épülhetett, először egy 12 méteres átmérőjű, kör alakú, két méter vastag falakkal bíró lakótorony volt köré szervezett erősséggel, később a magaslat alakját követő várfalakkal bővítették. A vári településsel együtt 1390-ben említik először. Amikor is Zsigmond királyunk Nagymihályi György fiának, Jánosnak adományozza vári településsel együtt. Ettől kezdve magánvár. Keszi Balázs deák várnagy és ispán (1461–1467)⁷⁷: A görög katolikus egyháza a XVII.

század közepén keletkezett. 1949 és 1989 között pravoszláv egyházként működött, 1989-ben az itteni hívek újjáalapították a görög katolikus egyházat. Kovászói iskolai múzeumban számos érdekes lelet található a közeli kovászói várból is, mely a történelmi időkre emlékezteti a látogatókat. Egy időre Hunyadi János beszercei grófot, Magyarország kormányzóját iktatták be Kovászó birtokába. Később felesége Szilágyi Erzsébet birtokolta. (Ez utóbbi helyen egyébként a szkíta múlt avar időszakában egy avar kori földvár, „gyűrű” maradványai még ma is láthatók.)

Kovászó. Forrás: Kész Barnabás: Kárpátalja története. Örökség és kihívások. Monográfia, Beregszász-Ungvár, 2021. p. 148. 21. kép.

Lippakeszi (azelőtt Keszincz). Lippától délnyugatra fekvő nagyközség. A középkorban Arad vármegyéhez tartozott. Az 1332–37. évi pápai tizedjegyzékekben már Keszi néven fordul elő. A XV. században a Páznádi Bak család birtoka. Az 1761. évi térképen Gessinz alakban lakott helyként szerepel. A határban fekszik Ó falu-dűlő, ahol a falu a hódoltság előtt feküdt. A községhez tartozik Rakitapuszta. A mai Lippakeszitől délre feküdt Horpataka, mely szintén Arad vármegyéhez tartozott. Eredetileg a Keszi-család birtoka volt.

⁷³ Sánc-vár.; Hasonló elnevezésű Hollókő, Csókakő, Oroszlánkő, Szarvas-kő, Kékkő, Éles-kő, stb. – hasonlóan, a Bátorkő név is. Talán Óskő is. Megjegyzés: Bucurku = Bátorkő. Az 1271-ben már állhatott, mert a Szalók nemzetség birtokmegosztásával foglalkozó két 1271. évi oklevél mindegyikében szerepel a vár létezésére utaló elnevezés. Továbbá egy 1288-ban kelt oklevél már név szerint is említi *castro Bacurku* néven.

⁷⁴ 1341: Anjouk. okmánytár IV. 99.

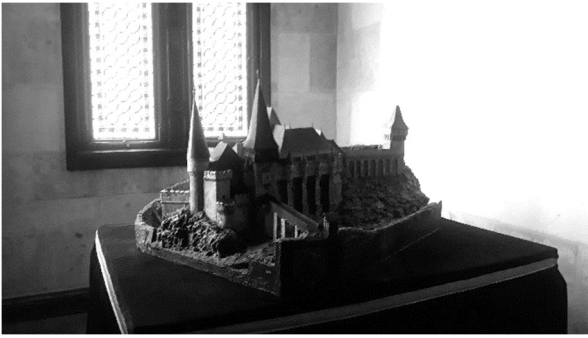
⁷⁵ 1350: Veszprémi kápt. házi llt. Cap. 9

⁷⁶ 1409 [1419]: Dl. 9514. Blasius Kezy castellanus castri Bathorkw, alias curialis in Palatha.

⁷⁷ Valószínűleg az 1467. évi lázadás miatt kellett otthagynia posztját és Máramaros megyébe távoznia.

Keszi Balázs deák 1471-ben a csanádi káptalannak adta.⁷⁸

A Vajda-Hunyadi vár makettje a Hunyadi várban. (Saját felvétel.)

Hunyadi várak. A kályhacsempén Szilágyi és Hunyadi „beszélő” címerei.

Alispánok 1440-57:

Nagy Simon (Laki Grepiolus nándor-fehérvári kapitányé, azaz Újlakié) 1442-12-10 (Dl. 55267)

Székely Miklós (Hunyadié) 1443-02-09 (Tel. X. 124)

szeri Pósa István [Hunyadié] 1444-06-16 (Dl. 92968) - 1445-01-26 (Dl. 92982)

Jánosi István (Hunyadié?) 1444-06-16 (Dl. 92968) - 1444-07-28 (Dl. 92975)

bartáni Peres György [Újlakié] 1445-01-26 (Dl. 92982)

Keszi Balázs deák [együttal Hunyadi János solymosi várnagyja] 1445-04-06

(Dl. 92984) - 1453-11-13 (Dl. 85900), comes 1452-10-10 (Sztáray II. 496)

Somosi Máté és Csályai Mózes 1451-05-04 (Sztáray II. 485)

Petres János és Baki György [valószínűleg subvicecomesek] 1455-05-03 (Sztáray II. 530)⁷⁹

Lippa, rom. Lipova (Arad m., ma R.)

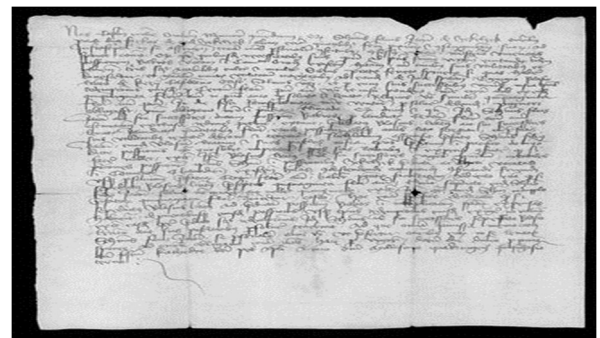
Castrum. 1456-tól említi, Hunyadi János építette az 1440-ben megszerzett solymosi uradalomban. – A Maros völgyében Aradtól K-re, ~ területén állt (Csánki I. 760. Fügedi 163 tévesen ír a 14. sz. folyamán álló várról. Az egyetlen, 1324. évi adat - Györffy I. 180 - valószínűleg Solymosra vonatkozik).

[Keszi] Balázs (Hunyadié) 1456-02-10 (TT. 1901. 195)

várnagy (Ozorai Pipó temesi ispáné) 1414-09-01 (Zs. IV. 2415)

Ország János és Kátai László honorbirtokosok 1437 s. d. (Engel 197)

Keszi Balázs deák (Hunyadi Jánosé) 1447-05-16 (Sztáray II. 406), 1448-06-15 (Dl. 93096), 1449-11-25 (Sztáray II. 436), 1450-09-01 (uo. 471), 1451-05-08 (Dl. 13440, LK. 1923. 118), 1452-10-10 (Sztáray II. 496), 1453-02-18 (Dl. 70902), 1454-11-13 (Erdődy lt. D. 9059), 1455-05-03 (Sztáray II. 530), 1455-09-17 -26 (Dl. 29812-3)⁸⁰, 1456-05-31 (Dl. 15076), 1456-07-20 (Erdődy lt. D. 6060), 1458-01-18 (Iványi: Bártfa 989. sz.)

DL 70902. „aradmegyei Babus birtokát Kezy i Balázs deák Solmus i várnagynak 100...”

⁷⁸ A középkorban Szent-Miklós-Telke néven fordul elő és Arad vármegyéhez tartozott. Eredetileg a Keszi-család birtoka. **1471-ben Keszi Balázs deák több más helységgel együtt a csanádi káptalannak adta.** Lippakeszi (azelőtt Keszincz). A községhez tartozik Rakita-puszta. A mai Lippakeszitől délre feküdt Horpataka, mely szintén Arad vármegyéhez tartozott. Eredetileg a Keszi-család birtoka. Keszi Balázs deák 1471-ben a csanádi káptalannak adta.

⁷⁹ In: Engel Pál: Magyarország világi archontológiája, 1301-1457 Alispánok 1440-57.

⁸⁰ Már 1455, szept. 17-én az aradi káptalannak adják Arad vármegyei szombathelyi részüket, Fejér-egyház falut és Bozegyház, Háromoltárú, Tetétlen és Kamarás puszták fele részét. (Dl. 29812, DL 29813.)

Végezetül pedig, hogy a királyi jóváhagyást sem nélkülözték Keszi Bak Balázs deák vagyonának átadásai, ahogyan a rossz emlékezetű korábbi kutatók feltételezték. Így hangzik:

Királyi jóváhagyás örök jog⁸¹: Kezy-i Balázs literatus országban bárhol levő és bármilyen természetű javait s birtokait örök jogon:

„Mátyás király⁸² a magvaszakadt Kezy-i más-ként Solymos-i Literatus Balázs összes, az országban bárhol levő és bármilyen természetű javait s birtokait örök jogon Gábor kalocsai érseknek adományozza, amelyeket ő előbb zálog majd vétel jogán már korábban megszerzett. Eredeti, hártya. Szöveg alatt piros viaszú, rány. p. maradv. Szöveg felett jobbról kanc. felj.”⁸³

Hunyadi Székely⁸⁴ János. Esztergom. (Saját felvétel.)

Keszi Bak Balázs végrendelete, Lippa város Arad vármegye, 1455. szeptember 17-én:

Királyi közjegyzői oklevél. „*In nomine Domini Amen ... in claustro Sancti Lodovici, ordinis fratrum minorum, in civitate Lippa nuncupata, dyocensis Chanadiensis, megjelentek a közjegyző és az alatt megjelent tanuk előtt Balázs literatus, Solymos várának a várnagya, és a felesége: Anastasia és bemutatták előtte László királynak patens oklevelét, amelyben a király Balázs litteratusnak és feleségének a kérésére azt az engedélyt adta nekik, hogy javaikról szabadon rendelkezhessenek. Ennek alapján ők szabad elhatározásból oly végrendeletet tettek, hogy a Zombathel birtokban lévő teljes birtokrészüket, továbbá Ffeyeregház birtoknak a felét, azonkívül a Bozegház, Haromoltárwtethlen és Kamaras nevű prediumoknak szintén a felét, amelyek mind Arad megyében fekszenek, azok minden tartozékával egyetemben átadták az aradi egyháznak és következőképp az ottani káptalan tagjainak, semmi jogot sem tartván fenn azokban maguknak, de az egész csak mindkettejük halála után száll a káptalanra, míg egyiküknek a halála után az elsorolt javak fele. Mindezek viszonzásul a káptalan örök időken át az adományozók és azok szüleinek a lelkiüdvéért az aradi egyházban hetenként egy misét kötelesek bemutatni az Urnak. - Presentibus ibidem venerabili et honorabilibus viris magistro Petro de Sary, custode ecclesie Albensis, comite palatino sacri palatii apostolice sedis, ac Michaelae plebano de Lippa, egregiis Gregorio Bodo de Gywrgy et Johanne literato de Feyereghaz, ac nobilibus Stephano et Johanne de Sarws, necnon circumspectis viris Simone pellifice iudice et Ladislao Baki, cive civitatis Lippa.*”⁸⁵

Az 1508-ból a Leleszi konvent átírása az eredeti oklevél 1479. szeptember 28-án dátummal: „leleszi konvent előtt Anasztázia asszony Keszi Balázs deák özvegye részeit a Bereg...” Továbbá a leleszi konvent előtt Anasztázia

⁸¹ DL 74529

⁸² „De ez az adomány nem nyert királyi szentesítést s Keszi Balázs halála ..” - Borovszky Samunak valószínű, hogy nem állt rendelkezésére az eredeti oklevél. Az idézet a Csanád vármegye története 1715-ig, 1897. 2. kötetből. A tévedést átvehettek a **Századok 1893. p. 222. Lásd alább is.**

⁸³ A király jóváhagyása birtokait örök jog: DL 74529. Kelt: 1477. február 3-án. Kiadó: Mátyás király.

⁸⁴ Bakk István PhS – Bakk Erzsébet PhS: Magyar volt-e Hunyadi János?

Ősi gyökér 2021. január

https://epa.oszk.hu/02300/02387/00044/pdf/EPA02387_osi_gyoker_2021_01_032_044.pdf

⁸⁵ DL-DF 29812.

asszony, Keszi Balázs deák özvegye, részeit a Bereg megyei Kazon, Kowazo, Bene, Wyfalw, Zernye, Két Almás, Orozy, Borzowa és Deda possessiókban Matucsina Zsigmond özvegyének: Anasztáziának és testvérének: Miklósnak adományozza örök jogon.⁸⁶

Várpalota-i Thury-várban a várkapitánnyal, Oláh Tiborral (Furé), Bakk István és Bakk Erzsébet.

Összegzés tehát a Palotával, mint helységnévvél 1397-ben találkozunk, és még érdekesebb, hogy Keszi Balázs személyében olyan várnaggyal van dolgunk, hogy egyben Bátorok is várnagy. Aki vagy egyidejűleg, vagy pedig előzőleg is udvarnagy volt Palotán. Az 1966-1968 folyamán feltárt palota a stílusjegyei alapján az 1400-as években kellett elkészülnie.

Mindaddig, amíg az 1445-ös országgyűlés

idejére Castrum Palota nem lesz, várként még továbbra is Bátorok szerepel. Bátorokról 1426-ban, 1436-ban, 1441-ben, 1442-ben, 1444-ben van említés.⁸⁷ Összefoglalva tehát: a fenti fejtegetésből megállapíthatjuk, hogy a palota Keszi Balázs (1419-) várnagy alatt épült. Ezt Keszi Balázs ábrázolása a kápolnában egyértelművé teszi. A palota építtetője Keszi Balázs deák volt. A palota festett ülőfülkés ablakának freskóin Balázs és felesége Matucsina Anasztázia. A palota többi helyén feltárt freskókkal együtt egyike a ritka világi faliképeknek a középkorból. Valószínű nem járunk messze akkor az igazságtól, ha az építtető család tagjainak tekintjük az ábrázolt személyeket. Keszi Balázs a Bak nemzetség tagja. Művelt, tanult férfi Balázs deák, akinek Matucsinia Gábor kalocsai-bácsi érsek Anasztáziának, a feleségének a rokona. Testvérei Ferenc, János és György édestestvérei. Nem örök fogadott, nem adoptáltak. Apja páznádi Bak György, aki később használja a keszi prediktumát (nemesi előnév, birtokadomány joga) is. Nem nélkülözték az egyházi adományai (alapítványai) a királyi jóváhagyást.

A rokonai Aradban, Temesben élő: baki Bakok, berendi Bakkok és páznádi Bak, ők egy nemzetséghez tartozóak.

Külön kutatás tárgya a Horogszegi és a Keresztúri Szilágyi család is a beszélő címeréből fakadóan is. Valószínűsíthető a Garázda család címer használatának okán is rokon családnak mondható. További kutatásokra lesz még szükség.

Dr. Czeglédi Katalin: Források és adatok és azok értelmezése c. tanulmányának részletének soraival zárjuk az összegzésünket.

Bölcs Leo a türkök csatarendjéről írta: „53. Nem körülárkolt táborban táboroznak, mint a rómaiak, hanem a háború napjáig nemzetségek és törzsek szerint szétszéledve legeltetik lovaikat folyvást, télen-nyáron. Háború idején viszont a szükséges lovakat maguk mellett tartják, és béklyóba verve őrzik türk sátraik közelében, a csatarendbe állás

⁸⁶ DL 105922. Kelt: 1479. szeptember 28-án. Kiadó: Leleszi konvent. Átírás 1508.

⁸⁷ Magyar Műemlékvédelem In: Magyar Műemlékvédelem – Az Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai Magyar Műemlékvédelem 1967-1968. 133-135. p. (Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai 5. Budapest, 1970.)

idejéig, a csatarendbe álláshoz pedig éjnek idején kezdenek.” (MORAVCSIK 1988:19)

Konstantinos a 38. 39. 40. fejezetéből fordításban a következő – jelen tanulmányt érintő - információkhoz jutunk: nyolc törzsről van szó, az elsőt nem nevezi meg, idesorolja a kabaroknak a három törzsét. A második a *Nyekié*, harmadik *Megyerié*, negyedik *Kürtügyermatué*, ötödik *Tarjáné*, hatodik *Jenehé*, hetedik *Keri*, nyolcadik *Keszi*. (vö.: MORAVCSIK 1988:42-48)

Moravcsik fordításában elsőként az tűnik fel, hogy a *Keri* és a *Keszi* nem tartalmaz *-é* birtokjelet, és *-i* magánhangzóra végződnek. A görög szövegben az *ὄγδόν Καση* jelentése ezért 'nyolcadik (törzs) Keszinek a' lenne, vagyis 'nyolcadik a Keszinek a törzse'. A görög betűs formák összevetésekor az látszik, hogy a *Καρη* és a *Καση* név a szótőben ugyanazt a mély magánhangzót (*-α-*) tartalmazza, amelynek a hangértéke illabiális *á* vagy *á* lehet a görögben i.e. a 6. században, de a 8-10. században egyértelműen illabiális *á*. A két név végső hangzója azonos (*η*), amelynek hangértéke időszámítás előtt még nyílt hosszú *é* lehetett, Konstantin idejére azonban palatális illabiális *i* lett. E két névvel (*Καρη* és *Καση*) szemben a *Νέκη* és a *Μεγέρη* magas magánhangzókat tartalmaz, a végső hang pedig annyiban különbözik az előző kettőtől, hogy az *η* fölött nincs hangsúly jel (□) s a hangértéke nyílt hosszú *ē* lehetett egészen az i.e. 5. sz-ig. Ezt követően a 4. sz. ban hosszú *-í* volt a hangértéke, majd *i*-vé rövidült és a görög szövegben hangsúlytalan. Tekintettel arra, hogy ezek a görögben idegen nevek, számos körülményt figyelembe kell venni, amikor a leírt betűk hangértékére következtünk. Lényeges, hogy mindkét név genitívus esetragot tartalmaz s az esetragot az *η* képviseli, amelyet *-i*-nek ejthettek s amely a *Νέκη* és a *Μεγέρη* névben hangsúlytalan, a *Καρη* és a *Καση* névben pedig hangsúlyos. Tehát *Nyeki*, *Megyeri*, *Kári*, *Kászi*. A következő feladat annak a megállapítása, milyen tövű

főnévként kezelték a görög szövegben és tették ezeket genitívusba. Az világos, hogy a *Καση* nevet nem *-σ* tövűként ragozták, mert ha így tették volna, a genitívus rag előtt a *σ* kiesett volna. (vö.: GYÖRKÖSY 1982:97) Olyan *-α* tövű főnévként ragozták, ahol a singularis nominatívus *-α* hangját nem előzte meg □, □, *ο̃*, ezért a genitívusban *η* lett. Eszerint a görög szövegbe bekerült név nominatívusban illabiális *á* hangot tartalmazó *Kászá* lehetett, amelyhez a genitívus *-η* (*-i*) úgy járult, hogy az *-α* (*-á*) helyébe lépett. (vö.: GYÖRKÖSY 1982:82). A név tehát genitívusban *Kászi*, nominatívusban *Kászá*. Kutatóink ott követtek el alapvető hibát, hogy a genitívusos alakot nominatívusként értelmezték és az így került be a köztudatba is. Szólni kell arról is, hogy csak a *Καρη* és a *Καση* – *η*-je tartalmaz *~*jelet a betű fölött, amely a görög szövegben az accentus circumflexus, azaz ún. hajtott hangsúly jele. (vö.: GYÖRKÖSY 1982:5) **A görög szöveg *ὄγδόν Καση* helyes olvasata tehát 'a nyolcadik *Kászá*-nak a törzse'.⁸⁸**

Felhasznált irodalom

- Árpádkori Okmánytár X. 37; In: Károly János: Fejér vármegye története. 1-5. Székesfehérvár, 1896-1904. IV. köt. 238. p.
- Bakk István PhS – Bakk Erzsébet PhS: Magyar volt-e Hunyadi János? Ősi gyökér 2021. január https://epa.oszk.hu/02300/02387/00044/pdf/EPA_02387_osi_gyoker_2021_01_032_044.pdf <https://m.youtube.com/watch?v=pPwTsJRJ8Hg> 2020. július <https://bthungary.hu/elo/18-elo/elo/43-magyar-volt-e-hunyadi-janos> v. https://m.youtube.com/watch?v=75iA2QSzm_8 2018. március-április https://epa.oszk.hu/02300/02387/00042/pdf/EPA_02387_osi_gyoker_2018_3-4_012-037.pdf
- Bakk István – Bakk Erzsébet: A magyar Pálos Rend oktatási és irodalmi életének története, szerk., Gyárfás Ágnes, Miskolc: MBE, 2014. Pálosok: Bereg p.106, Kalodva (Cladova) 49, 223, 228, 674. p.

⁸⁸ Czeglédi Katalin: Törzsnevek. Nyék, Megyer, Kürt-Gyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Keszi. A Volga-Urál vidéke földrajzi neveinek nyelvtana és kapcsolatai. A turáni nyelvek (szkíta, hun és utódai, köztük a magyar és a székely) alapja, I/IV/3. Hungary, Pilisvörösvár, 2021.

- Balogh János: Munkács-vár története, Munkács: A „Kárpát” könyvnyomda, 1890. 486. p.
- Bátorkő. Castrum Bathurkew. (1341: Anjouk. okmt. IV. 99.) Castrum Baturkw, Baturkuu. (1350: Veszprémi kápt. házi llt. Cap. 9.) Baturku, hol Kont(h) Miklós nádor egyik oklevelét kiadja. (1364: Pannonh. főapáts házi llt. LV. W.) **Blasius Kezy castellanus castrum Bathorkw, alias curialis in Palatha. (1409. helyett 1419.: Dl. 9514.)** Castrum Batorkw. (1426: Körömdi llt. Alm. V. lad. 5. n. 49.) Castrum Bathorkw. (1436: Pannonh. főapáts. házi llt. LVII. Xx. és LVI. Oo, 1442: Dl. 13683; 1444: Körömdi llt. Himfyana, n. 457.) Castellanus de Batorkw. (1440: Pannonh. főapáts. házi llt. XV. Ee.) Castrum Bathorkew. (1444. 1465: Körömdi levéltár Himfyana, n. 462. és Alm. 1. lad. 1. n. 5. és 6., 1492: U. o. n. 8., 1497: U. o. n. 9.) Az Ujlaki, vagy amint e tájon nevezni szerették, a Palotai család birtoka volt, melyre bizonyára Kont(h) Miklós nádorról szállott. – 1426-ban hozzátartoznak **Szenyel, Tinyó vagy Tinnye, Csernye, Dolosd, Erdő-Inota, Csósz, Pere és Pét helységek Veszprém-, Csór, Millár (Mellár), Kúti és Gyón helységek Fejér-, s Olaszfalu és Molnos-Inota Fejér- vagy Veszprémvármegyéből. – Pét vidékén feketett.** In: Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, III. köt., Veszprém vármegye várai
- Békefi Remig: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. Bp. 1907. 253. p
- Bereg vármegye főispánjai 1342-1800. Iratjegyzék. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár kiadványai, 1998.
- Borovszky Samu - Sziklay János - Csánki Dezső: Magyarország vármegyéi és városai: Nógrád vármegye, 1896. p. 452.
- Borovszky Samu: Csanád vármegye története 1715-ig, 1897. II. köt.,
- Czeglédi Katalin: Törzsnevek. Nyék, Megyer, Kürt-Gyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Keszi. A Volga-Urál vidéke földrajzi neveinek nyelvtana és kapcsolatai. A turáni nyelvek (szkíta, hun és utódai, köztük a magyar és a székely) alapja, I/IV/3. Hungary, Pilisvörösvár, 2021.
- Czeglédi Katalin: Volga-Urál vidéke földrajzi neveinek nyelvtana és kapcsolatai. A turáni nyelvek (szkíta, hun és utódai, köztük a magyar és a székely) alapja I/III.1. Budapest, 2022. I-VI. köt., Gépirat.
- Csanád: „A vár nem volt a megye területén, az ispáni honorhoz csak Perjámos és uradalma tartozott (Századok 1982. 919) 1400 tájáig, amikor Zsigmond eladományozta. Az ispáni tiszt kb. 1370-től 1426-ig a temesi ispánsággal volt egyesítve.”
- Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I-III., V. Budapest, 1890-1913.
- Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I. köt. Aradmegye főispánjai, Budapest 1890.
- Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I. köt. Aradmegye főbb birtokosai, Budapest, 1890.
- Eisenkolb Aurél: Emlékezetességek Lippa-város és környékének múltjából. Lippa-város története. Lippa, 1912.
- Erdélyi Gyula: A magyarok hadművészete. Budapest, 1933. 306. p.
- Erdélyi László: A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története: a Magyar ..., 1906. p. 406.
- Fehrentheil-Gruppenberg László: Bátorkő vára (Hadtörténelmi Közlemények 34.) 1933.
- Fehrentheil-Gruppenberger László: Bátorkő vára, In: Hadtörténelmi Közlemények. szerk.,
- Fügedi: Mobilitás = Fügedi Erik: A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása. Budapest, 1970.
- Gergelyffy András: Palota és Castrum Palota, p. 129. In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 6. Veszprém, 1967.
- Gyalóka Janó, Budapest: MTA, 1933.. III-IV. füzet, 147-155. p
- Győrffy György: Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza. I-III. Budapest, 1963-1987.
- Hadtörténelmi Közlemények. szerk., Gyalóka Janó, Budapest: MTA, 1932. In: Solymos p. 321., Lippa p.321.
- Horler Miklós: Általános helyzetkép (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 1. Budapest 1988)
- Ila Bálint-Borsa Iván: Az Abaffy család levéltára, 1247-1515. In: A Dancs család, 1993. p. 204.
- Jakó Zsigmond: A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei (1289-1556). I-II. Budapest, 1990. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai. II. Forráskiadványok. 17.).
- Jankovits László: Accessus ad Janum. A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében, Budapest: Balassi kiadó, év nélkül. 250. p.
- Juhász Kálmán: A csanádi püspökség története V.

- (1434-1500), Csanád vármegyei könyvtár 42. Makó, 1947.
- Kassa története Zsigmond uralkodásától a mohácsi vészig, p. 47.
- Kész Barnabás: Kárpátalja története. Örökség és kihívások. Monográfia, Beregszász-Ungvár, 2021. 786. p. In: Kezy p. 139.
- Kiss Gábor: Várak, várkastélyok, várhelyek Magyarországon. Budapest, 1984. 533. p.
- Könczöl Imre: Várpalota rövid története Várpalota: Krúdy Gyula Városi Könyvtár, 1988.
- <<https://www.mek.oszk.hu/02100/02168/html/konczol3.htm>>2023.11.23
- Lehoczky Tivadar: Beregvármegye monographiája, III. kötet, p. 316.
- Magyar Műemlékvédelem – Az Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai Magyar Műemlékvédelem 1967-1968 (Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai 5. Budapest, 1970)
- Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye, In: Horler Miklós: Általános helyzetkép (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 1. Budapest 1988.)
- Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1. In: Tüskés Anna: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365 és 1526 között, szerk. Szögi László, Budapest: ELTE Levéltára, 2008. p. 97.
- Márki Sándor: Arad története, I. kötet, (1891) In: Aradvármegye és Arad szabad királyi város monographiája I- II. köt.
- Márki Sándor: Aradvármegye és Arad szabad királyi város monographiája. szerk. Jancsó Benedek, Arad, 1892. I-II. köt.
- Mikó Árpád szerk.(szerk.) Jankovich Miklós (1773–1846) gyűjteményei (A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai 2002/1) In: Keszi Balázs 48., 65. sz.
- Nagy Gyula: A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára. II. Budapest, 1889. p. 436.; 1889: 427-430, 430-451, 460-461, 462, 508-510, 520-521, 554-555, 568, 578.
- Revue de la Société Historique Hongroise, 1893.
27. kötet, p. 222.
- Reiszig Ede: Temes vármegye községei In: Magyarország vármegyéi és városai: Magyarország monográfiája. A magyar korona országai történetének, földrajzi, képzőművészeti, néprajzi, hadügyi és természeti viszonyainak, közművelődési és közgazdasági állapotának enciklopédiája. Szerk. Borovszky Samu. Budapest: Országos Monografia Társaság. 1908.
- Századok 1893.
- Szirmay de Szirma: Notitia politica, historica, topographica incliti comitatus Ugochiensis. Pestini, 1805. 166., 168-169. p.
- Sztáray = Nagy Gyula: A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára. I-II. Budapest, 1887-1889.
- G. Tóth Péter: A csanádi székeskáptalan vonzáskörzete a késő-középkorban (1354-1526). A területi kapcsolatok esete a káptalanba való bejutás módjai közül (Középkor történeti tanulmányok 117-132. p. In: Páznádi Domonkos 1462. p. 119.; pázmádi Bak-i p. 119.; melléklet 127-128. p.
- Tringli István: A Perényi család levéltára, 1222-1526. 2008. 431, 532, 586, 587, 532, 586, 587, 591 591. p.
- Tüskés Anna: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365 és 1526 között, szerk. Szögi László, (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1.) Budapest: ELTE, Levéltára, 2008. p. 97.
- Várnai Dezső: Várpalota várának építési korszakai. = Magyar műemlékvédelem 1967-1968. 147-153. p.
- D. Veress Csaba: Várak a Bakonyban: a veszprémi, pápai és palotai vár, 1983.
- Vestiga Comitiorum Apud Hungaros ad exordio regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem Celebratorum... Budae, Typis Regiae Universitatis, 1790.
- Wenczel Gusztáv: Árpád kori új okmánytár 1860-1874. 12. köt. 470. p.
- Zolnay Vilmos: Várpalota, Budapest, 1952.